

Boekbesprekingen

T. Wilson (red.), *International Responses to Issues of Credit and Over-indebtedness in the Wake of Crisis*, Farnham: Ashgate 2013

Dit is een opstellenboek dat als thema heeft de ontwikkelingen in de regulering van (consumenten)krediet na het uitbreken van de financiële crisis in 2008. Dat is een nogal weids thema. Zo komen aan de orde onderwerpen als de internationalisering van consumentenbescherming in het financiële recht, verantwoord leenbeleid ('responsible lending'), toegang tot krediet en randvoorwaarden voor stabiele hypotheekleningen, bescherming van kleine ondernemingen en de regulering van securitisatie (het opknippen en herverpakken van hypotheekleningen als manier om kapitaal aan te trekken door banken voor hun hypotheekactiviteiten). Hoewel het boek uiteenlopende bijdragen kent en de thematiek dus niet erg sterk is, zijn verschillende van de bijdragen dat wel. Het boek is namelijk internationaal van opzet (zo komen in de verschillende bijdragen de vernieuwingen in de kredietregimes in Europa, Australië, de VS en Zuid-Afrika aan de orde) en het bevat bijdragen van 'kanonnen' als Ramsay en Micklitz. Persoonlijk vond ik vooral het opstel van Luke Nottage ('Innovating for "Safe Consumer Credit": Drawing on Product Safety Regulation to Protect Consumers of Credit', p. 185 e.v.) bijzonder aansprekend. Nottage maakt een vergelijking die in mijn hoofd ook al een tijdje rondwaart: financiële producten zijn *producten*. En dus moeten ze – in de woorden van art. 6:185 BW, dat voor fysieke producten wel geldt maar voor onstoffelijke niet – de veiligheid bieden die de (gemiddelde) consument daarvan mag verwachten, gegeven bijvoorbeeld het te verwachten gebruik. Waarom zouden we die maatstaf niet ook gewoon toepassen op onstoffelijke producten zoals financiële producten? De Hoge Raad heeft bijv. het stapje al gezet om standaardsoftware in bepaalde opzichten onder de regels van de koop (titel 7.1 BW) te laten vallen.¹ Zou dit een volgende stap kunnen zijn?

N. Helberger e.a., *Digital Consumers and the Law – Towards a Cohesive European Framework* (Information Law Series), Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer Law and Business 2013

Dit boek gaat over belangrijke materie. Het betreft de implicaties van digitalisering voor het consumentenrecht. Steeds vaker wordt wat vroeger de koop van een zaak was, de aanschaf van een digitaal product of licentie. Denk aan de koop van muziek of e-books, downloaden van software, bekijken van films op internet en zo verder. Die ontwikkeling brengt de behoefte met zich van kwalificatie (wat voor soort overeenkomsten betreft dit), maar ook van samenhang: wat voor soort regels zijn er, hoe

verhouden ze zich tot elkaar, wat ontbreekt er nog aan regels en hoe moeten die regels zich in de toekomst verder ontwikkelen. Dit boek probeert in negen hoofdstukken op die vraag een antwoord te geven. In hoofdstuk 1 worden de voornaamste pijnpunten geïdentificeerd en wordt het wettelijk kader geschetst. Hoofdstuk 2 gaat goeddeels over kwalificatievragen en hoofdstuk 3 over de veranderende positie van de consument. In hoofdstuk 4 komt de behoefte aan precontractuele informatieverplichtingen aan de orde, terwijl in hoofdstuk 5 de conformiteitseis bij digitale 'content' wordt behandeld. Hoofdstuk 6 gaat over specifieke problemen bij minderjarige consumenten. Hoofdstuk 7 en 8 gaan onder meer over privacyproblemen – probeer maar eens een digitaal product anoniem te kopen! – en in hoofdstuk 9 worden kort enkele voorzichtige conclusies getrokken. Het boek put uit rechtsvergelijkende bronnen, landenrapporten en economische inzichten; het bouwt voort op de studie die (een deel van) de auteurs in 2011 in opdracht van de Europese Commissie verrichtten.² Als gezegd, dit boek betreft een belangrijk onderwerp – dematerialisatie in het consumentenrecht – dat titel 7.1 BW steeds ongemakkelijker doet aanvoelen. Moeten koopregels (en productaansprakelijkheidsregels) inmiddels niet ook op onstoffelijke prestaties worden toegepast?

Wat betreft de keuze van uitgever, daar kan men kritisch over zijn. Dit boek is uitgegeven bij een uitgever die zich vooral richt op internationale en institutionele afnemers die niet op een dubbeltje kijken. Het boek kost volgens opgave van de uitgever € 111 en omvat 185 pagina's inhoud, de rest is bijlage, bibliografie en trefwoordenregister. Dat is ruim € 0,60 per pagina. Een van de auteurs bekritiseerde eerder in dit tijdschrift de prijs van een boek van € 129 dat omgerekend minder dan € 0,23 per pagina kostte. Ik op mijn beurt zeg: jammer dat de auteurs van *Digital Consumers and the Law* voor deze uitgever kozen. Het boek zal zodoende een minder groot publiek hebben dan de inhoud verdient.

J.W.A. Biemans, *Consumentenkrediet* (Monografieën BW, deel B67), Deventer: Kluwer 2013

In mijn bespreking in dit tijdschrift (*TvC* 2014, afl. 2, p. 98 e.v.) van de boeken van J.G. Gräler, *Bruikleen, verbruikleen en geldlening* (Monografieën BW, deel B89), Deventer: Kluwer 2012) en A.J. Verdaas, *De bancaire kredietovereenkomst* (Nijmegen: Ars Aequi Libri 2012) gaf ik aan dat het jammer was dat beide boeken weinig aandacht besteden aan consumentenkrediet. Het boek van Biemans voorziet in die behoefte.³ Het boek geeft voornamelijk een overzicht van titel 7.2A, waarin de implementatie van Richtlijn 2008/48/EG heeft plaatsgevonden, maar er is ook aandacht voor de andere plaatsen

1. HR 27 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV1301, *NJ* 2012/293, *TvC* 2013, afl. 1, p. 49.

2. M. Loos e.a., *Digital content contracts for consumers – Analysis of the applicable legal frameworks and suggestions for the contours of a model system of consumer protection in relation to digital content contracts*, Amsterdam: CSECL/IViR, Universiteit van Amsterdam 2011.

3. Daarnaast is er J.M. van Poelgeest, *Kredietverstrekking aan consumenten*, Deventer: Kluwer 2012, besproken in *TvC* 2013, afl. 2, p. 98-102.

waar men regels over consumentenkrediet vinden kan (met name de Wft en de Wck). Zo zijn er hoofdstukken over reikwijdte van titel 7.2A, de precontractuele (informatie)verplichtingen van de kredietverstrekker, totstandkoming en inhoud van de overeenkomst, kredietbemiddeling, zekerheden, opzegging en ontbinding in de bedenktijd (herroeping, kredietcolportage en geschilbeslechting). Het is als gezegd een overzichtelijk boekje, en dat mag ook wel want de codificatie van dit deel van het consumentenrecht is ronduit rommelig: deels in Boek 7 BW, in de Wft en de Wck, met tal van heen-en-weerverwijzingen. Overigens kan het boek, met de implementatie van de Richtlijn Consumentenrechten en de prejudiciële beslissing over telefoonabonnementen met telefoontoestel,⁴ op een aantal punten alweer aangepast worden. Een nieuwe druk dus!

K.U. Schmolke, *Grenzen der Selbstbindung im Privatrecht – Rechtspaternalismus und Verhaltensökonomik in Familien-, Gesellschafts- und Verbraucherrecht*, Tübingen: Mohr Siebeck 2014

Dit boek probeert een brug te slaan tussen privaatrecht en gedragseconomie – die laatste wetenschapstak houdt zich bezig met de vraag wat we weten van ‘echt’ menselijk economisch gedrag en hoe dat beïnvloed kan worden. Daarmee doet gedragseconomie meer dan klassieke economie waarbij de rationele-keuzeactor centraal staat. In de gedragseconomie is aandacht voor fouten en foutjes in beslissingsprocessen en hoe dat individuen (dus consumenten) op het verkeerde been kan zetten, hoe ondernemers dat gegeven proberen te benutten in hun voordeel en wat wetgevers ertegen (kunnen) doen. Dat laatste aspect wordt vaak in verband gebracht met ‘paternalisme’, waarbij de wetgever het individu tegen zijn eigen zwakte beschermt (denk aan discussies over vettaks, passendheidstoets bij kredietverlening, toegangsverbod bij casino’s en zo verder). Over de rechtvaardiging daarvan bestaat veel discussie in (rechts)filosofie en economie, en daar begint dit boek dan ook uitgebreid verslag van uit te brengen. Na een introductie in de rechtvaardiging voor paternalisme vanuit constitutioneel perspectief en rechtseconomisch en rechtspsychologisch perspectief, kan de auteur vanaf pagina 266 aan de slag. Vanaf daar volgen interessante beschouwingen over de vraag of paternalisme gerechtvaardigd kan worden door de taak van de Staat om vrijheid te garanderen en zelfontplooiing mogelijk te maken. De auteur concludeert (op p. 270) dat het recht steeds weer aannemelijk moet maken dat bescherming van individuen gerechtvaardigd is vanuit dat vrijheids- en ontplooiingsidee. Dat geeft vervolgens de aanleiding om de beperking van contracteervrijheid en de opgelegde bescherming van individuen in drie rechtsgebieden te onderzoeken: het huwelijksvermogensrecht, het ondernemingsrecht en het consumentenkredietrecht (p. 705 e.v.). Dat laatste onderwerp is voor dit tijdschrift relevant. Uiteraard kan Schmolke bij zijn behandeling van dat onderwerp niet ontkomen aan een analyse van Richtlijn 2008/48/EG inzake consumentenkrediet en – niet onbe-

langrijk – de ruimte die deze richtlijn aan lidstaten laat om al dan niet een wettelijk renteplafond (woekerregels) te hanteren.⁵ Bij p. 899 aangekomen kunnen we zien wat de auteur hierover concludeert. Hij analyseert de richtlijn vooral in termen van het ‘gewone’ economisch denken: consumenten hebben te weinig informatie, zijn beperkt in staat om te vergelijken en de gevolgen van geldleningen te overzien, en de bescherming die de richtlijn biedt is vooral gericht op het compenseren van informatietekorten. Maar daarnaast getuigt de richtlijn ook van gedrags-economische inzichten, zo meent de auteur, met vermelding van enkele voorbeelden. In dit hoofdstuk wordt ongeveer één pagina besteed aan de problematiek van woekerrente, maar de auteur lijkt geen stelling in te nemen over de vraag of rechterlijke toetsing (en eventueel terzijdestelling) van een afgesproken exorbitante hoge rente niet ook paternalisme oplevert.

Het boek is een bewerking van een proefschrift (Habilitation) – het is knap dat de auteur een zo ongrijpbaar thema in de breedte heeft bestudeerd, van huwelijksvermogensrecht tot aandeelhoudersbescherming tot consumentenkrediet, en dan ook nog mede vanuit constitutioneel perspectief. Maar hoe knap ook, de 956 pagina’s tekst bieden vooral breedte. Ik had gehoopt in het boek ook een nieuwe theorie te vinden waarmee die brede thema’s verbonden konden worden, bijvoorbeeld een theorie die wetgevers kunnen loodsen naar een veilige oplossing (wel of geen wetgevend ingrijpen, met welke effecten, enzovoort).

Prof. mr. W.H. van Boom

Hoogleraar Privaatrecht, Erasmus School of Law Rotterdam en redacteur van dit tijdschrift

4. Implementatiewet Richtlijn Consumentenrechten, *Stb.* 2014, 140 resp. HR 13 juni 2014, ECLI:NL:HR:2014:1385.

5. Zie voor ons recht art. 35-36 Wck, uitgewerkt in art. 4 e.v. Besluit Kredietvergoeding.